

PROSES PENYAHJANGKITAN AIR DENGAN MENGGUNAKAN
KLORIN DAN SINARAN UV

ISMAIL BIN SUNU

FAKULTI SAINS DAN TEKNOLOGI
KOLEJ UNIVERSITI SAINS DAN TEKNOLOGI MALAYSIA

2005

4657

PROSES PENYAHJANGKITAN AIR DENGAN MENGGUNAKAN KLORIN
DAN SINARAN UV

Oleh

Ismail Bin Sunu

Laporan Penyelidikan ini diserahkan untuk memenuhi
Sebahagian keperluan bagi
Ijazah Sarjana Muda Teknologi (Alam Sekitar)

Pengarah Penyelidikan

Nama

Dep. Rasmal

Kolej Sains dan Teknologi

Kolej Universiti Sains dan Teknologi Malaysia

City Seremban

Jabatan Sains Kejuruteraan
Fakulti Sains dan Teknologi

KOLEJ UNIVERSITI SAINS DAN TEKNOLOGI MALAYSIA
2005

JABATAN SAINS KEJURUTERAAN
FAKULTI SAINS DAN TEKNOLOGI
KOLEJ UNIVERSITI SAINS DAN TEKNOLOGI MALAYSIA

PENGAKUAN DAN PENGESAHAN LAPORAN
PROJEK PENYELIDIKAN I DAN II

Adalah ini diakui dan disahkan bahawa laporan penyelidikan bertajuk:

PROSES PENYAHJANGKITAN AIR DENGAN MENGGUNAKAN KLORIN DAN
SINARAN UV

oleh ISMAIL BIN SUNU No. Matrik UK 7533 telah diperiksa dan semua pembetulan yang disarankan telah dilakukan. Laporan ini dikemukakan kepada Jabatan Sains Kejuruteraan sebagai memenuhi sebahagian daripada keperluan memperoleh IJAZAH SARJANA MUDA TEKNOLOGI (ALAM SEKITAR), Fakulti Sains dan Teknologi, Kolej Universiti Sains dan Teknologi Malaysia.

Disahkan oleh:

Penyelia Utama

Nama: PROF. MADYA IR AHMAD JUSOH
Ketua
Jabatan Sains Kejuruteraan
Fakulti Sains dan Teknologi
Kolej Universiti Sains dan Teknologi Malaysia
21030 Kuala Terengganu.

Tarikh: 13.4.05

Penyelia Kedua(jika ada)

Nama: SHAHRUL ISMAIL
PENSYARAH
Jabatan Sains Kejuruteraan
Fakulti Sains dan Teknologi
Kolej Universiti Sains dan Teknologi Malaysia

Tarikh: 14.4.05

Ketua Jabatan Sains Kejuruteraan

Nama: PM Ir Ahmad Bin Jusoh
Cop Rasmi:

Tarikh: 13.4.05

PENGHARGAAN

Syukur alhamdulillah saya ucapkan kepada Allah S.W.T kerana dengan limpah dan rahmat-Nya, akhirnya Projek Ilmiah Tahun Akhir (PITA) ini dapat disiapkan dengan jayanya. Di sini, saya ingin mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan dan jutaan ribuan terima kasih kepada penyelia utama saya iaitu Prof. Madya Ir Ahmad Jusoh diatas jasa baik beliau dalam memberi tunjuk ajar, bimbingan, cadangan, teguran serta kritikan yang bernas sepanjang masa projek Ilmiah Tahun Akhir (PITA) ini di jalankan

Ucapan setinggi-tinggi penghargaan juga ingin saya berikan kepada penyelia bersama iaitu En. Shahrul Ismail diatas kerjasama serta sumbangan idea beliau sepanjang projek ini dijalankan. Tidak ketinggalan juga ucapan ribuan terima kasih ini ditujukan kepada Pn. Zalina selaku pembimbing yang juga merupakan pembantu makmal mikrobiologi diatas tunjuk ajar dan kerjasama yang telah di berikan terutamanya mengenai penggunaan radas dan teknik-teknik pengendalian amali yang berkaitan sepanjang projek ini dilaksanakan Kepada rakan-rakan seperjuangan, saya ucapkan setinggi-tinggi penghargaan diatas sokongan dan dorongan anda semua.

Kullas Jilid 1000

Ucapan setinggi-tinggi penghargaan di berikan kepada semua yang terlibat. Sekian.

JADUAL KANDUNGAN

	Halaman
MUKA SURAT JUDUL	i
BORANG PENGESAHAN DAN KELULUSAN TESIS	ii
PENGHARGAAN	iii
JADUAL KANDUNGAN	iv
SENARAI JADUAL	viii
SENARAI RAJAH	ix
SENARAI PLAT	x
SENARAI SINGKATAN	xii
SENARAI LAMPIRAN	xiii
ABSTRAK	xiv
ABSTRACT	xv
BAB 1 PENDAHULUAN DAN OBJEKTIF	
1.1 Penyahjangan Air	1
1.2 Perspektif Sejarah	2
1.3 Penyahjangan Masa Kini	4
1.4 Penyataan masalah	6
1.5 Objektif Kajian	8
1.6 Skop kajian	8

BAB 2 ULASAN BAHAN RUJUKAN

2.1	Bakteria Penunjuk	10
2.1.1	<i>Bakteria Total Koliform</i>	11
2.1.2	<i>Bakteria Fekal Koliform</i>	12
2.1.3	<i>Bakteria Escherichia coli (E.coli)</i>	13
2.2	Bahan Penyahjangkit	14
2.3	Natrium Hipoklorit	15
2.3.1	<i>Tindak Balas Natrium Hipoklorit</i>	18
2.3.2	<i>Tindakan Natrium Hipoklorit Dalam Penyahjangkitan</i> <i>Proses Penyahjangkitan</i>	19
2.3.3	<i>Mekanisma Dan Kinetik Penyahjangkitan (NaOCl)</i>	20
2.3.4	<i>Kesan Natrium Hipoklorit Terhadap Organisma Akuatik</i>	21
2.4	Sinaran UV	22
2.4.1	<i>Mekanisma Dan Kinetik Penyahjangkitan Sinaran UV</i>	25
2.5	Faktor Keberkesanan Natrium Hipoklorit (NaOCl)	26
2.5.1	<i>Kehadiran Ammonia</i>	26
2.5.2	<i>Faktor Suhu Dan Nilai pH</i>	28
2.5.3	<i>Kepekatan Klorin</i>	30
2.6	Faktor Keberkesanan sinaran UV	31
2.6.1	<i>Kualiti Air</i>	31
2.6.2	<i>Masa Sentuhan</i>	32
2.7	Mekanisma Dan Kinetik Bahan Penyahjangkitan	34

BAB 3 METODOLOGI

3.1	Stesen Persampelan	36
3.2	Teknik Persampelan Dan Penyimpanan	37
3.3	Hitungan Bakteria Koliform Jangkaan	38
3.3.1	<i>Penyediaan Media Pengkulturan</i>	41
3.3.2	<i>Ujian Total Koliform (T.C) Jangkaan</i>	43
3.3.3	<i>Ujian Fekal Koliform Jangkaan</i>	45
3.3.4	<i>Ujian Pengesahan Bakteria E.coli</i>	45
3.4	Klorin Dalam Proses Penyahjangkitan	47
3.4.1	<i>Penyediaan Radas Dan Reagen</i>	47
3.4.2	<i>Penyediaan Bakteria Basuhan</i>	49
3.4.3	<i>Hitungan Kandungan Bakteria Sebelum Penyahjangkitan</i>	50
3.4.4	<i>Kaedah Plat Curahan</i>	51
3.4.5	<i>Penyediaan Larutan Stok Natrium Hipoklorit</i>	52
3.4.6	<i>Penentuan Keberkesanan Natrium Hipoklorit (NaOCl)</i> <i>Dalam Proses Penyahjangkitan</i>	53
3.4.7	<i>Penentuan Titik Minimum Natrium Hipoklorit (NaOCl)</i>	54
3.4.8	<i>Penentuan Faktor Keberkesanan Natrium Hipoklorit</i> <i>(NaOCl Dalam Proses penyahjangkitan)</i>	54
3.5	Sinaran UV Dalam Proses Penyahjangkitan	55
3.5.1	<i>Penentuan Keberkesanan Lampu UV</i>	56

BAB 4	KEPUTUSAN DAN PERBINCANGAN	
4.1	Kandungan Bakteria Dalam Sampel Air	57
4.2	Tahap Pencemaran Fekal	60
4.3	Perbandingan Keberkesanan Penyahjangkitan	62
4.3.1	<i>Penyahjangkitan Air dengan Natrium Hipoklorit (NaOCl)</i>	62
4.3.2	<i>Penentuan Titik Minimum Natrium Hipoklorit (NaOCl)</i>	67
4.3.3	<i>Penyahjangkitan Air Dengan Sinaran UV</i>	69
4.4	Faktor Keberkesanan Natrium Hipoklorit (NaOCl)	71
4.4.1	<i>Kehadiran Ammonia</i>	71
4.4.2	<i>Suhu Dan Nilai pH</i>	74
BAB 5	KESIMPULAN DAN CADANGAN	
5.1	Kesimpulan	78
5.2	Cadangan	79
RUJUKAN		81
LAMPIRAN		86
VITAE KURIKULUM		100

SENARAI JADUAL

No. Jadual		Halaman
2.1	Jenis penyakit oleh mikroorganisma patogen	16
2.2	Peratus penggunaan klorin dalam sistem berbeza	17
2.3	Ketoksikan klorin terhadap organisma akuatik	22
2.4	Dos sinaran UV untuk tujuan memusnahkan mikroorganisma	24
2.5	Peratusan HOCl pada pH berbeza	29
2.6	Pengurangan bakteria (<i>E.coli</i>) pada ph dan suhu berbeza	30
2.7	Tahap piawai bahan bahan bahaya	32
4.1	Keputusan hitungan bakteria jangkaan	58

SENARAI RAJAH

No. Rajah		Halaman
2.1	Graf titik minimum bagi klorin	27
3.1	Peta lokasi persampelan	37
3.2	Carta aliran ujian andaian dan ujian pengesahan bakteria koliform	39
3.3	Carta aliran keseluruhan hitungan bakteria koliform jangkaan	40
3.4	Penyediaan pencairan pada sampel air	52
4.1	Graf peratus pengurangan bakteria pada kepekatan NaOCl 0.1 ppm	64
4.2	Graf peratus pengurangan bakteria pada kepekatan NaOCl 0.2 ppm	65
4.3	Graf peratus pengurangan bakteria pada kepekatan NaOCl 0.3 ppm	66
4.4	Graf keberkesanan NaOCl pada kepekatan berbeza	67
4.5	Graf titik minimum bagi NaOCl	68
4.6	Graf keberkesanan penyahjangkitan dengan lampu UV	70
4.7	Graf pengaruh ammonia terhadap keberkesanan NaOCl dalam penyahjangkitan air	72
4.8	Graf peratus pengurangan bakteria dengan kehadiran ammonia	73
4.9	Graf pengaruh pH terhadap keberkesanan NaOCl dalam penyahjangkitan air	75
4.10	Graf peratus pengurangan bakteria pada pH berbeza	75
4.11	Graf pengaruh suhu terhadap keberkesanan NaOCl dalam penyahjangkitan air	77
4.12	Graf peratus pengurangan bakteria pada suhu berbeza	77

SENARAI PLAT

No. Plat		Halaman
1	Sampel air sungai untuk tujuan penyahjangkitan	38
2	Media pengkulturan LTB	42
3	Media pengkulturan EC-Medium	42
4	Media pengkulturan agar EMB	42
5	Alat <i>Autoclave</i>	43
6	Tiub kaldu dengan media LTB	44
7	Alat <i>Incubator</i>	44
8	Tiub kaldu dengan EC-medium	45
9	Proses coretan pada agar EMB	46
10	Bentuk coretan pada agar EMB	46
11	Pertumbuhan koloni hijau metalik (<i>E.coli</i>) pada agar EMB	47
11	Larutan penampan	48
12	larutan peneutralan	49
13	Alat <i>Centrifuge</i>	50
14	Bakteria basuhan	50
15	<i>Colony caunter</i>	51
16	Larutan stok Natrium Hipoklorit	53
17	Lampu UV	56
18	Keputusan positif ujian T.C jangkaan	59

19	Keputusan positif ujian fekal jangkaan	59
20	Keputusan positif ujian pengesahan bakteria <i>E.coli</i>	60

SENARAI SINGKATAN

Singkatan

APHA	America Public Health Association
<i>E.coli</i>	<i>Escherichia coli</i>
EMB	<i>Eosin Methylene Blue</i>
F.C	Fekal Koliform
HOCI	Asid Hipoklorit
LTB	<i>Lauryl Tryptose Broth</i>
mg/L	Miligram per liter
MPN	Bilangan Paling Mungkin
MTP	<i>Multiple Test Tube fermentation Tube</i>
NaOCl	Natrium Hipoklorit
OCl ⁻	Ion Hipoklorit
pH	Kepekatan Hidrogen
ppm	Part per million
T.C	Total Koliform
UPE	Unit Perancang Ekonomi
UV	Ultra-ungu
WHO	Perbadanan Kesihatan dunia

SENARAI LAMPIRAN

Lampiran

- A Jadual MPN anggaran bilangan bakteria koliform jangkaan dalam air
- B DOE Interim Nasional kualiti Air Piawai untuk Malaysia
- C Kelas dan kegunaan Air di Malaysia
- D Tahap piawai air minuman oleh WHO
- E Keputusan penyahjangkitan air menggunakan NaOCl dan sinaran UV
- F Keputusan penyahjangkitan menggunakan faktor berbeza
- G Keputusan penentuan titik minimum bagi klorin (NaOCl)

ABSTRAK

Tujuan kajian ini adalah bertujuan untuk membandingkan keberkesanan klorin dalam bentuk natrium hipoklorit (NaOCl) dan juga sinaran UV dalam proses penyahjangkitan air. Sampel air diambil daripada Sungai Kuala Ibai. Bilangan kandungan bakteria penunjuk dalam sampel air ditentukan melalui kaedah Bilangan Paling Mungkin (MPN) berdasarkan kaedah piawai *America Public Health Association* (APHA, 1998). Keputusan menunjukkan bahawa sumber air di tempat persampelan mengalami tahap pencemaran fekal yang tinggi dengan anggaran bilangan bakteria Total Koliform (T.C.) dan bakteria fekal koliform 2,400 MPN / 100 ml. Berdasarkan keputusan penyahjangkitan menggunakan klorin (NaOCl) dan juga sinaran UV, didapati penggunaan klorin (NaOCl) dalam penyahjangkitan adalah lebih berkesan berbanding dengan sinaran UV dalam memusnahkan bakteria. Ini disebabkan oleh intensiti lampu yang digunakan sebagai bahan penyahjangkit adalah rendah dan tidak cukup untuk memusnahkan bakteria dimana kadar peratus pengurangannya hanya sekitar 70 % dalam masa 6 jam sahaja berbanding dengan kaedah pengklorinan yang mampu memusnahkan hampir 100 % bakteria dalam air dengan hanya memerlukan 25 saat. Di samping itu kehadiran faktor-faktor seperti kehadiran ammonia, perubahan suhu dan nilai pH dalam air mengurangkan kadar keberkesanan dalam proses penyahjangkitan.

ABSTRACT

The aim of this study was to evaluate and to compare the effectiveness of chlorine in the form of sodium hypochlorite (NaOCl) and UV irradiation in water disinfection. A water sample was taken from Sungai Kuala Ibai. The number of bacteria indicators in the water sample was determined based on the *America Public Health Association* (APHA, 1998) standard methods of the Most Probable Number (MPN). The result shows that water resource in the sampling point is experienced high bacteria indicators more than 2400 MPN / 100 ml. Result show that NaOCl is more effective as a disinfectant compared to UV irradiation in water disinfection. This is because the intensity of irradiation lamp its to low that its not enough to destroyed the bacteria. It only can destroy the bacteria around 70 % compared the NaOCl that destroyed around 100 % bacteria in 25 second. The presence of ammonia could reduce the effectiveness of NaOCl in water disinfection.